

Narzędzia glottodydaktyczne kl. I-IV LO

Narzędzie nr 4: *Trzeba tylko iść naprzód w ciemnościach, trochę na oślep i próbować czynić dobrze* – o postawach wobec zła we współczesnym świecie na przykładzie wiersza „Nienawiść” Wisławy Szymborskiej.

Autor: Agnieszka Rabiej

Komentarz metodyczny

Lekcja jest poświęcona pracy z tekstami – ich analizie językowej oraz interpretacji treści. Zajęcia mają charakter eklektyczny i łączą w sobie zarówno elementy wiedzy o języku, jak i odkrywanie ukrytych w tekstach znaczeń.

Szczególnie ważne jest zwracanie uwagi uczniów na przejawy zła we współczesnym świecie i kształtowanie nastawień wobec niego. Jest to temat zawsze istotny w procesie rozwoju człowieka i wychowania młodzieży, jednak w kontekście działań wojennych, jakie mają obecnie miejsce na Ukrainie, nabiera on dodatkowego znaczenia. W toku lekcji i omawianych zagadnień konieczna jest niezwykła delikatność i wyczucie zarówno ze strony nauczyciela, jak i polskich uczniów, świadomych, iż mogą siedzieć w jednej ławce z kolegą lub koleżanką, którzy uciekli z terenu wojny i schronili się w Polsce.

Jak we wszystkich narzędziach glottodydaktycznych, tak i tutaj ważnym celem zajęć jest kształtowanie świadomości międzyjęzykowej i międzykulturowej u uczniów oraz trening strategii, umożliwiające nie tylko rozwój indywidualnych umiejętności językowych, ale przede wszystkim wzajemną, skuteczną komunikację.

Ilustracją takiego podejścia jest niniejszy scenariusz lekcji, do którego zostały przygotowane specjalne ćwiczenia, umożliwiające indywidualizację pracy na lekcji w klasie zróżnicowanej językowo i kulturowo.

Temat lekcji: Postawy wobec zła we współczesnym świecie na przykładzie wiersza „Nienawiść” Wisławy Szymborskiej.

Adresaci lekcji: uczniowie III/IV klasy szkoły ogólnokształcącej oraz uczniowie niepolskiego pochodzenia z niepełną znajomością polszczyzny.

Czas trwania: ok. 45 min

Uczeń

potrafi	zna	a także rozwija
zrozumieć globalne znaczenie tekstów,znaleźć w tekście wybrane informacje,dostrzec ukryty sens tekstów oraz zrozumieć ironię, którą one wyrażająużywać dwu języków do wyrażania znaczenia tekstu,	słownictwo tematyczne wykorzystane w tekstach,środki stylistyczne, wykorzystane w analizowanym wierszu,wybrane wiersze Wisławy Szymborskiej	świadomość międzyjęzykową,wrażliwość na dobro i zło,wrażliwość na języki i na poprawność językową,wyobraźnię i twórcze myślenie.

• stosować strategie domysłu językowego, stawiania hipotez, odkrywania i negocjowania znaczeń,• korzystać ze słowników dwujęzycznych (uczeń cudzoziemski).	• fakty na temat bieżącej sytuacji politycznej w krajach sąsiadujących z Polską.	

Materiały dydaktyczne:

J. Kościerzyńska, A. Wróblewska, M. Matecka, A. Cisowska, J. Baczyńska-Wybrańska, J. Ginter, *Ponad słowami. Podręcznik do nauki języka polskiego dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres podstawowy i rozszerzony. 4*, Warszawa 2022.

Karta pracy ucznia opracowana przez autorkę scenariusza.

Słowniki dwujęzyczne.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

I Przygotowanie do lekcji (ogniskowanie uwagi i kształtowanie nastawień)

Indywidualizacja pracy uczniów

Aby naprowadzić uczniów na temat zajęć, proponujemy wspólną analizę i interpretację materiału ikonograficznego, który ilustruje różne przejawy nienawiści. Taka forma (obrazowo-tekstowa) przygotowania do tematyki lekcji ułatwia rozumienie uczniom obcojęzycznym. Celem ćwiczenia jest zogniskowanie uwagi uczniów, aktywizacja słownictwa (kwestia szczególnie istotna w przypadku uczniów cudzoziemskich), antycypacja treści lekcji oraz kształtowanie twórczej postawy wobec tekstów kultury.

Ćwiczenie

Na podstawie materiału ikonograficznego powiedz:

- jakie mogą być źródła oraz przejawy negatywnych uczuć takich jak nienawiść,
- w jaki sposób można przeciwdziałać negatywnym uczuciom.

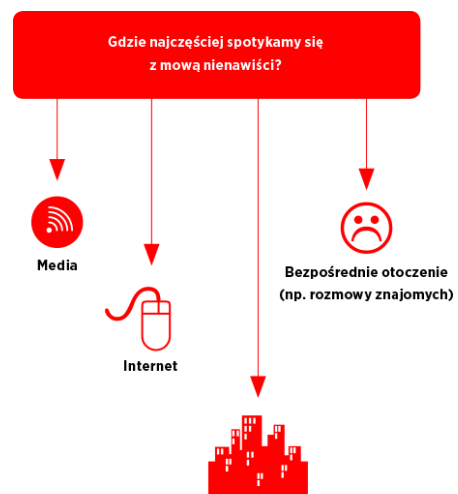
<https://deon.pl/wiara/duchowosc/hymn-o-nienawisci,366349>

<https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-wystarczy-iskra-by-uruchomic-nienawiscieksperci-o-mowie-nien,nld,2794659>

https://www.empik.com/wojna-nie-ma-w-sobie-nic-z-kobiety-aleksijewicz-swietlana,p1116591493,ksiazka-p?cq_src=google_ads&cq_cmp=14869613259&cq_term=&cq_plac=&cq_net=g&cq_plt=gp&gclid=EAlaIqobChMI_Pum66D0-wIVBW8YCh2fKArBEAAYASAAEgLiRfD_BwE&gclid=aw.ds

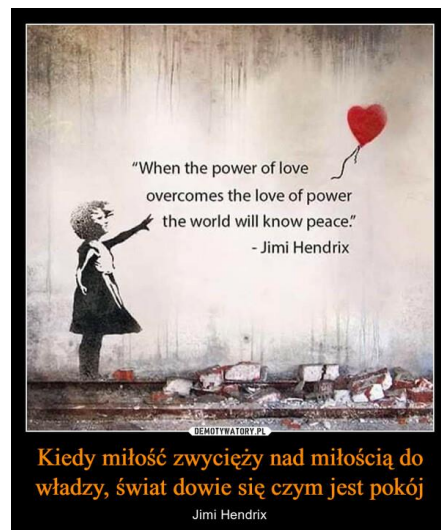

<https://uprzedzuprzedzenia.org/czym-mowa-nienawisci/>

*Trzeba tylko iść naprzód w ciemnościach,
trochę na oślep i próbować zrobić dobrze*

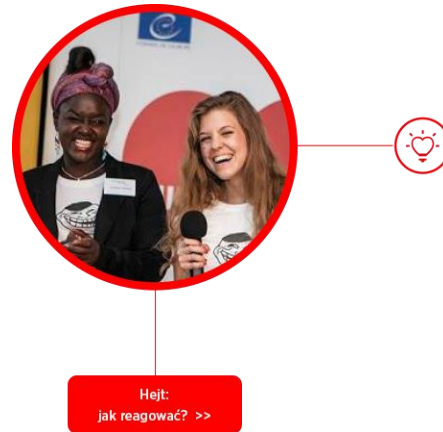
Albert Camus, Dżuma

<https://demotywatory.pl/5120668/Kiedy-milosci-zwyciezy-nad-miloscia-do-wladzy-swiat-dowie-sie>

<https://www.siepomaga.pl/en/pomoc-na-stwardnienie-rozsiane>

<https://uprzedzuprzedzenia.org/czym-mowa-nienawisci/>

II Odkrywanie i prezentacja

Indywidualizacja pracy uczniów

Na tym etapie lekcji pogłębiany naszą refleksję nad ważnymi, ale i trudnymi problemami nie tylko współczesności, lecz po prostu historii ludzkości. Analizując i komentując fragment tekstu Marka Krajewskiego, przygotowujemy się także do lektury wiersza Wisławy Szymborskiej pt. „Nienawiść”.

W otwartej dyskusji dbamy o to, by każdy mógł wyrazić swoje zdanie i by umiał je uzasadnić. Zwracamy szczególną uwagę na dobór słów, które pojawią się w przestrzeni klasowej, by uwrażliwiać uczniów na moc słowa zwłaszcza wówczas, gdy porusza się trudne, bolesne tematy.

Ćwiczenie

Przeczytaj tekst „Na dobry początek”, który znajduje się w podręczniku na stronie 201. Następnie wyjaśnij, w jaki sposób interpretowano zjawisko nienawiści. Zwróć szczególną uwagę na wyróżnione graficznie fragmenty.

„Na dobry początek” w: „(Nie)nawidzenia. Świat przez nienawiść”, Marek Krajewski, 2020.

Badacze nienawiści wskazują, że refleksja nad tym zjawiskiem jest równie stara jak filozofia i zawsze była obecna w myśli społecznej (...), jednak równocześnie podkreślają, iż wzrost zainteresowania nią pojawił się w dwu momentach historii nowoczesnych społeczeństw. Pierwszy raz w okresie powojennym, kiedy to niezwykle dużo wysiłku włożono w próbę wyjaśnienia ogromnej skali przemocy w czasie drugiej wojny światowej i tego, jak mogło dojść do Zagłady, do bezprecedensowego w swojej skali **okrucieństwa** wobec Żydów. Usiłując udzielić na te pytania odpowiedzi, zakładano jednak, iż to, co stało się w latach 30. i 40. XX wieku w Europie, **było odstępstwem normy**, rodzajem tragicznej **awarii**, jakiej uległy zachodnie demokracje, awarii domagającej się wyjaśnienia po to głównie, by jej w przyszłości zapobiegać. **To z kolei pociągało za sobą przyjęcie, iż nienawiść ma podobny status. Nie jest**

ona stałym elementem międzyludzkich relacji, ale raczej dewiacją, której pojawienie się jest niebezpieczne i dlatego wymaga naszej reakcji. Druga fala zainteresowania nienawiścią (...) rozpoczyna się w latach 80. ubiegłego wieku i trwa do dzisiaj. Jej pojawienie się towarzyszy narastającemu kryzysowi integracji w obrębie wielokulturowych zbiorowości (...)”.

Komentarz metodyczny

Narzucającym się aktualnie kontekstem dla powyższych rozważań jest wojna na Ukrainie, której przyczyny, dramatyczny przebieg i skutki mogą bezpośrednio dotyczyć niektórych uczniów. Dlatego z tym większą uwagą, ostrożnością i empatią monitorujemy klasową dyskusję.

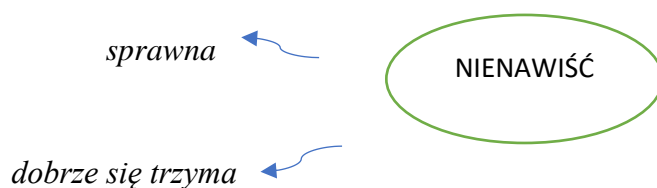
W wierszu „Nienawiść” Szymborska analizuje i komentuje fenomen zła jako choroby współczesności. Jednak, odwołując się do ironii, umożliwia czytelnikowi spojrzenie na to zagadnienie bez straszenia i generowania najtrudniejszych emocji.

Indywidualizacja pracy uczniów

Zadaniem uczniów jest lektura wiersza (najlepiej w parach, by uruchomić strategię pomocy koleżeńskiej: uczeń polski – uczeń cudzoziemski) i scharakteryzowanie nienawiści – wypisanie wszystkich przymiotników, które ją opisują. Ćwiczenie służy odkryciu, iż nienawiść została przez poetkę przedstawiona m.in. jako *sprawna, pojętna, silna i bardzo pracowita* sportsmenka. Ironiczne przedstawienie nienawiści z jednej strony pokazuje ją w sposób bardzo realny i sugestywny, z drugiej jednak przede wszystkim prowokuje do refleksji, dyskusji – nie przytłacza swoim ciężarem.

Ćwiczenie

Przeczytajcie wiersz Wisławy Szymborskiej pt. „Nienawiść”. Wypiszcie z tekstu wszystkie przymiotniki i inne wyrażenia, które ją opisują. Następnie zastanówcie się, kogo nienawiść przypomina w tym opisie.

Wisława Szymborska

„Nienawiść” (z tomu „Koniec i początek” 1993)

1 Spójrzcie, jaka wciąż sprawna,
jak dobrze się trzyma
w naszym stuleciu nienawiść.
Jak lekko bierze wysokie przeszkody.
5 Jakie to łatwe dla niej – skoczyć, dopaść.

Nie jest jak inne uczucia.
Starsza i młodsza od nich równocześnie.
Sama rodzi przyczyny,
które ją budzą do życia.
¹⁰Jeśli zasypia, to nigdy snem wiecznym.
Bezsensowność nie odbiera jej sił, lecz dodaje.

Religia nie religia –
byle przykleknąć na starcie.
Ojczyzna nie ojczyzna –
¹⁵byle się zerwać do biegu.
Niezła i sprawiedliwość na początek.
Potem już pędzi sama.
Nienawiść. Nienawiść.
Twarz jej wykrzywia grymas
²⁰ekstazy miłosnej.

Ach, te inne uczucia-
cherlawe i ślamazarne.
Od kiedy to braterstwo
może liczyć na tłumy?
²⁵Współczucie czy kiedykolwiek
pierwsze dobiło do mety?
Zwątpienie ilu chętnych porywa za sobą?
Porywa tylko ona, która swoje wie.

Zdolna, pojętna, bardzo pracowita.
³⁰Czy trzeba mówić ile ułożyła pieśni.
Ile stron historii ponumerowała.
Ile dywanów z ludzi porozpościerała
na ilu placach, stadionach.

Nie okłamujmy się:
³⁵potrafi tworzyć piękno.
Wspaniałe są jej łuny czarną nocą.
Świetne kłęby wybuchów o różnym świetle.
Trudno odmówić patosu ruinom
i rubasznego humoru
⁴⁰krzepko sterczącej nad nimi kolumnie.

Jest mistrzynią kontrastu
między łoskotem a ciszą,
między czerwoną krwią a białym śniegiem.
A nade wszystko nigdy jej nie nudzi
⁴⁵motyw schludnego oprawcy
nad splugawioną ofiarą.

Do nowych zadań w każdej chwili gotowa.
Jeżeli musi poczekać, poczeka.
Mówią, że ślepa. Ślepa?
⁵⁰Ma bystre oczy snajpera
i śmiało patrzy w przyszłość
– ona jedna.

III Przystawianie i utrwalanie informacji i umiejętności

Komentarz metodyczny i indywidualizacja pracy uczniów

Ponownie wracając do treści wiersza, stawiamy te same pytania, które pojawiły się na początku lekcji – pytamy o powody nienawiści, wojen, konfliktów, zła i odnajdujemy w tekście skutki tych zjawisk, które wskazuje poeta.

Na koniec przyglądamy się warstwie stylistycznej wiersza, koncentrując się na środkach językowych, które umożliwiły Szymborskiej stworzenie ironicznego obrazu nienawiści. Przed wykonaniem ćwiczeń upewniamy się, czy wszyscy uczniowie znają znaczenie metafory, epitetu, wyliczenia, kontrastu czy antropomorfizacji.

Ćwiczenie

Przeczytaj polecenie w podręczniku na stronie 203 i odpowiedz na poniższe pytania lub wykonaj zadania¹.

- W jakie inne role, oprócz sportsmenki, wciela się nienawiść?
- Czemu służą zastosowane w wierszu antropomorfizacje, kontrasty, wyliczenia, metafory i epitety? Podaj przykłady.
- Zacytuj fragmenty wiersza, które są ironiczne.
- Co – Twoim zdaniem – może zrobić każdy z nas, by tytułowa nienawiść stała się bezsilna wobec człowieka?

V Transfer

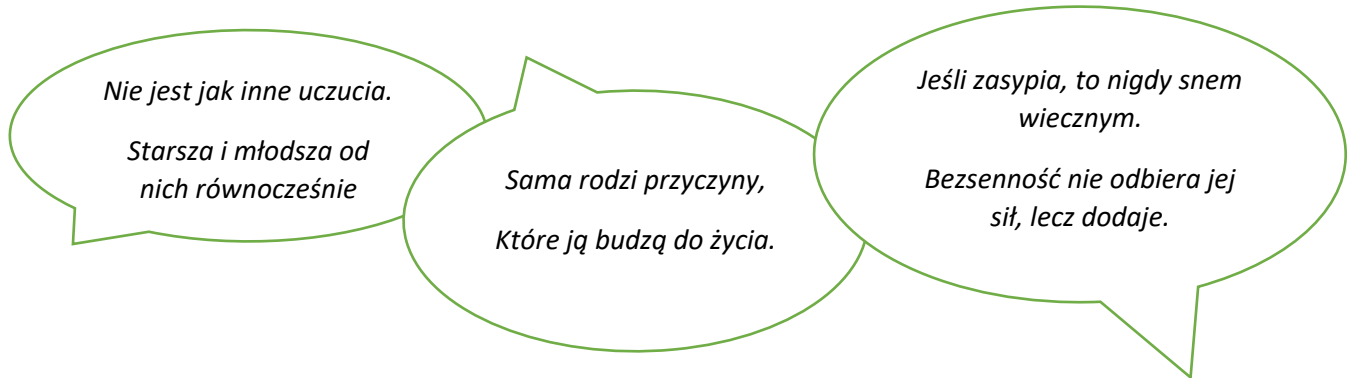
Komentarz metodyczny

Na tym etapie zajęć uczniowie bliżej przyglądają się już tylko samym metaforom zawartym w wierszu i starają się je zinterpretować, by uzupełnić dotychczasową dyskusję o wyjaśnienie, na czym polega paradoks (przewrotność) nienawiści.

¹ Na podstawie ćwiczeń w podręczniku J. Kościerzyńskiej, A. Wróblewskiej, M. Mateckiej, A. Cisowskiej, J. Baczyńskiej-Wybrańskiej i J. Ginter *Ponad słowami. Podręcznik do nauki języka polskiego dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres podstawowy i rozszerzony. 4*, Warszawa 2022, s. 203.

Ćwiczenie

Przeczytaj poniższe metafory, które pojawiły się w wierszu i – na ich podstawie – wyjaśnij, na czym polega paradoks nienawiści².

Zadanie domowe

Z tomu poezji Wisławy Szymborskiej „Koniec i początek” wybierz inny wiersz, który zwróci Twoją uwagę. Na następnej lekcji powiedz, który wiersz wybrałeś i uzasadnij swój wybór.

V Ewaluacja

Doceniamy uczniów, dziękując im za aktywny udział w lekcji. Wspólnie rozmawiamy o tym, co podobało się uczniom najbardziej, co ich zaciekało, co już wiedzieli, a czego nowego się nauczyli. Analizujemy razem z uczniami, co było dla nich łatwe, nad czym muszą jeszcze popracować oraz jakie są ich preferowane sposoby uczenia się polskiego.

Bibliografia:

40 koncepcji dobrych lekcji. Metodyka nauczania. Tom 10, pod red. A. Rabiej, H. Marczyńskiej, B. Zaręby, Kraków 2011.

I. Janowska *Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych*, Kraków 2010.

J. Kościerzyńska, A. Wróblewska, M. Matecka, A. Cisowska, J. Baczyńska-Wybrańska, J. Ginter, *Ponad słowami. Podręcznik do nauki języka polskiego dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres podstawowy i rozszerzony. 4*, Warszawa 2022.

² Tamże.